

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

ІНСТИТУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПАУ

ОСІННІ ЧИТАННЯ ОСВІТЯН.

**ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ:
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ,
ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ ТА
БЕЗПЕЧНИЙ ПРОСТІР**

*I Всеукраїнська науково-практична конференція
(м. Чернігів, 30 жовтня 2025 року)*

ЧЕРНІГІВ

УДК 005.591.11:005.336.5:37.091.12-057(082)

М 58

*Рекомендовано до друку вченою радою Пенітенціарної академії
України (протокол № 16 від 28 листопада 2025 р.).*

Головний редактор:

Аніщенко В. О. – доктор педагогічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Разумейко Н. С. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Шарапова Ю. В. – кандидат педагогічних наук.

Осінні читання освітян. Освіта під час війни: актуальні аспекти, ефективні форми та безпечний простір: матеріали І Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 жовтн. 2025 р.) / голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2025. 320 с.

До збірника матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції увійшли публікації закордонних і вітчизняних учених і практиків, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти.

Наукові доробки присвячені актуальним питанням значення та ролі освіти як чинника національної стійкості, психолого-педагогічній підтримці учасників освітнього процесу, інтенсифікації застосування інноваційних форм навчання та цифровізації освітнього процесу, правовим та етичним проблемам забезпечення інклюзивності, безпеки освітнього середовища закладів вищої освіти.

Видання буде корисним для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів різних рівнів вищої освіти.

*Матеріали викладені в авторській редакції з незначними
коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів,
цитат, цифр і прізвищ несуть автори.*

*Електронна копія збірника безплатно розміщується у відкритому доступі
на офіційному сайті Пенітенціарної академії України
(<https://pau.edu.ua/materials-of-scientific-conferences/> у розділі «Видання.
Матеріали наукових конференцій»)*

© Пенітенціарна академія України

Пахомов І. Психологічні особливості соціальної відповідальності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	144
Постоян Т. Дуальна форма здобуття освіти та її доцільність у професійній підготовці керівників закладів дошкільної освіти.....	147
Притулик Н. Психолого-педагогічні стратегії підтримки емоційного стану слухачів як чинник підвищення якості навчання в умовах воєнного стресу...	151
Руденко Л., Литвин А. Соціально-психологічна підтримка вимушено переселених осіб в умовах воєнного стану.....	154
Тимошук О., Штикун О., Бруневич В. Підтримка психологічної стійкості засуджених у період воєнного стану.....	158
Трубавіна І., Чередниченко О. Світове кафе як форма неформальної освіти в умовах воєнного стану.....	161
Харцій О. Психологічні особливості тривожності у підлітків під час війни..	165
Руденко Л., Шестопал О. Роль психолого-педагогічної підготовки у формуванні психологічної стійкості фахівців цивільного захисту.....	168
Шумейко З. Розвиток емоційного інтелекту студентів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.....	171
Секція 3. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ	
Вуконія О. The role of digital technologies in foreign language teaching in penitentiary system.....	174
Бондаренко Р., Єфременко А. Дистанційні курси в сфері фізичного виховання та спорту: бути чи не бути?.....	177
Гончаренко О. Освіта через проекти: шлях до компетентнісного навчання..	179
Дерев'янка С. Психологічний аналіз освітніх чат-ботів: можливості, ризики та потенціал емоційної підтримки.....	182
Koziy O. System of exercises for the vocabulary enrichment of the students.....	185
Kondratenko O., Lytvynenko O., Koloskov V. Development and approbation of the complex of educational and methodological publications on the educational component «Technical mechanics of fluid and gas» in english for cadets and students.....	188
Фурман К., Бондар К. Інтерактивні симуляції та war gaming як інструмент формування безпечного освітнього середовища.....	191
Іваницька Н. Сучасна професійна онлайн-взаємодія педагогічних працівників із психологічною службою.....	194
Коновал Я., Лілік О. Технологія проєктів в освітньому процесі ЗЗСО: досвід і сучасний стан.....	197
Красильник Ю. Інноваційно-цифрова модель організації навчання у закладах вищої освіти.....	200

формулювання мотиваційних фраз, жестової та мімічної, інтонаційної підтримки. Використання стратегій підтримки емоційних станів слухачів курсів підвищення кваліфікації (здобувачів освіти) сприяє створенню продуктивного і психологічно стабільного освітнього простору навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Київ : Vivat, 2018. 512 с.
2. Кузнецов М., Козуб Я. Емоційне ставлення студентів до навчання. Монографія. Харків : Діса плюс, 2017. 284 с.
3. Павленко С., Павленкова О., Сидорова А., Ткаченко І. Емоційно-психологічна складова навчання здобувачів освіти в сучасних умовах. Український стоматологічний альманах. 2023. № 2. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/items/a070b905-7c8f-4b70-b232-e4e00b8b0a9b>
4. Сорокопуд О. Особливості концентрації уваги при різних режимах онлайн навчання. Кваліфікаційна наукова праця на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2025.
5. Csikszentmihalyi M. Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life. Basic Books. 1997. URL: https://www.researchgate.net/publication/200026151_Finding_Flow_The_Psychology_of_Engagement_With_Everyday_Life

Лариса Руденко

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна*

Андрій Литвин

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ВИМУШЕНО ПЕРЕСЕЛЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, пов'язаного з повномасштабним вторгненням РФ, особливо загострюється питання соціально-психологічної підтримки населення: багато українців вимушені були залишити рідні домівки та шукати порятунку від

небезпеки в інших регіонах України та закордоном. У зв'язку з цим актуалізувалися численні соціальні проблеми, які вимагають різнорівневих рішень стосовно статусу вимушено переселених осіб, гуманітарної та медичної допомоги, забезпечення житлом, працевлаштування, освіта тощо.

Люди, вимушені внаслідок військових дій залишати свої домівки, переживають сильні стреси, що можуть супроводжуватися втратами самоконтролю, недовірою до власної країни, особливо на тлі ситуації соціально-правової та економічної нерівності, що значно деморалізує особистість. Вимушене переселення психологи характеризують як екстремальну або, як мінімум, кризову ситуацію, яка призводить до глибокої, часто незворотної за своїми наслідками трансформації внутрішньої структури особистості вимушених переселенців (цінностей, патернів поведінки, мотивів, цілей діяльності тощо) [4].

Неминучим наслідком будь-якої кризової ситуації є незадоволення базової потреби людини – потреби в безпеці, порушення стабільної картини світу. Це призводить до тяжких тривалих психічних виявів (невротизації, депресивних станів, втрати віри в себе, втрати перспективи) і великою мірою визначає подальшу долю як конкретної людини, так і цілих соціальних груп [2; 6].

Поведінка вимушених переселенців, які потрапляють у нові соціально-психологічні умови, характеризується підвищеною збудливістю, агресивною реакцією на зовнішні подразники. Вони страждають на безсоння, часткову втрату пам'яті, відчують труднощі у формуванні думок для вербального висловлення [1; 3]. Це відбувається внаслідок відчуття психологічного і соціального дискомфорту, а в деяких випадках може нести небезпеку для суспільства, що їх приймає.

За відсутності належної соціально-психологічної підтримки вимушені переселенці наражаються на небезпеку, зумовлену:

розвитком психологічного стресу внаслідок зміни місця проживання та звичного середовища;

скрутним матеріальним становищем через безробіття; відсутністю соціальних гарантій та соціального захисту;

ризиком потрапляння до категорії соціального неблагополуччя «груп ризику»;
загрозою стати жертвою обману чи махінацій, або дискримінації;
можливим розвитком хвороб, пов'язаних із соціальним неблагополуччям;
відсутністю або обмеженістю доступу до медичної допомоги;
ускладненнями раніше не вилікованих захворювань.

Соціально-психологічна підтримка має ґрунтуватися на врахуванні основних чинників соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців, серед яких привертають увагу:

успішність соціальної адаптації, що характеризується прагненням до збереження і примноження культурних цінностей свого народу і повне прийняття іншої культури, тобто здатністю людини поєднати різні цінності, щоб не лише інтеріоризувати нові культурні норми і правила, а й зберегти при цьому власну самобутність; *відсутність умов для самореалізації*, що часом стає серйозною перешкодою для успішної соціально-психологічної адаптації;

відсутність повноцінного спілкування і взаємодії з місцевим населенням, що призводить до виникнення почуття відчуженості, непотрібності та марності;

нова самоідентифікація, що поступово формується у вимушених переселенців через почуття приналежності до певної соціальної групи, нового для них суспільства, усвідомлене співвіднесення себе з нею;

характер тривалість і адаптивної діяльності; зацікавленість і сумлінність у праці, свідоме ставлення до неї, активна включеність у трудовий процес, прагнення до максимальної реалізації свого потенціалу;

соціальний статус особистості на новому місці поселення; психологічна задоволеність людини середовищем, яке при порушенні адаптації може супроводжуватися депресивним настроєм, тривогою, занепокоєнням, почуттям нездатності впоратися з ситуацією, пристосуватися до неї [5].

Отже, в умовах воєнного стану потрібно організовувати та здійснювати соціально-психологічну підтримку вимушено переселених осіб з обов'язковим урахуванням їхнього віку, гендерних особливостей, а також провідних чинників соціально-психологічної адаптації.

Список використаних джерел

1. Кердивар В. В. Христенко В. Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту: монографія. Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2021. 143 с.;
2. Максименко Ю., Морозова-Йоханнессен О. Психологічні особливості особистісних змін переселенців в умовах іншої країни (на прикладі Норвегії). *Вісник Національного університету оборони України*. Питання психології. 2022. № 5 (69). С. 90–97.;
3. Нестеренко М. О. Роль особистісних ресурсів у адаптації вимушених переселенців до нових умов життя. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2021. № 1(01). С. 200–202.
4. Руденко Л., Литвин А. Деякі проблеми соціально-психологічної адаптації вимушено переселених українців за кордоном. *Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії* : матер. Всеукр. наук.-дискусійної платформи, яка приурочена до Міжнародного дня толерантності, Кропивницький, Донецький державний університет внутрішніх справ, 22 листопада 2024 року. Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 110–112.
5. Смаль В., Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. За матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей. Київ, 2016 р. 93 с.
6. Keshavarzi S. Stress, Coping, and Religiosity among Recent Syrian Refugees in Canada. *Electronic Theses and Dissertations*. 2018. 144 p.